

Sygn. akt V CSK 276/12

POSTANOWIENIE

Dnia 15 października 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Antoni Górski (przewodniczący)

SSN Katarzyna Tyczka-Rote (sprawozdawca)

SSA Barbara Trębska

Protokolant Izabella Janke

w sprawie z wniosku Polskich Sieci Elektroenergetycznych S.A. w W. (poprzednio: Polskie Sieci Elektroenergetyczne O. S.A. w K.)
przy uczestnictwie A. C. i Skarbu Państwa - Prezydenta Miasta C.
o stwierdzenie nabycia służebności gruntowej przez zasiedzenie,
po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 15 października 2014 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy od postanowienia Sądu Okręgowego w C.
z dnia 12 stycznia 2012 r.

**oddala skargę i obciąża uczestników kosztami postępowania
kasacyjnego w zakresie w jakim je ponieśli.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 27 września 2011 r. Sąd Rejonowy w C. oddalił wniosek Polskich Sieci Elektroenergetycznych O. S.A. w K. (obecnie Polskich Sieci Elektroenergetycznych S.A. w W.) o stwierdzenie nabycia przez zasiedzenie z dniem 2 stycznia 1975 r. służebności gruntowej obciążającej nieruchomość uczestniczki postępowania A. C., położoną w C. przy ul. L. 305, polegającej na zapewnieniu każdoczesnemu właścicielowi linii energetycznej 400 kV relacji „J.-T.” nieodpłatnego prawa dostępu, przechodu i przejazdu w celu wykonywania eksploatacji, konserwacji, remontów, przeprowadzania innych napraw oraz wymiany słupów, przewodów lub innych niezbędnych elementów przechodzącej przez tę nieruchomość linii energetycznej.

Apelację wnioskodawcy od tego orzeczenia Sąd Okręgowy w C. oddalił postanowieniem z dnia 12 stycznia 2012 r.

Sądy ustaliły, że uczestniczka postępowania A. C. jest właścicielką nieruchomości wskazanej we wniosku, nad którą przebiega linia energetyczna o napięciu 400 kV relacji „J.-T.” (poprzednio „J.-M.”), wybudowana w 1963 r. na podstawie decyzji Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w C. z dnia 29 października 1962 r. wydanej na podstawie art. 35 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 12 marca 1958 r. o zasadach i trybie wywłaszczania nieruchomości (tekst jedn.: Dz. U. z 1974 r., Nr 10, poz.64 ze zm., dalej powoływanej jako „u.z.t.w.n.”). Po odbiorze technicznym dokonanym dnia 21 listopada 1963 r. linia była eksploatowana, konserwowana i przeglądana. Czynności te wykonywały kolejno Zakłady Energetyczne Okręgu [...], potem Zakład Energetyczny C. w C., a następnie - po podziale przedsiębiorstw państwowych i kolejnych przekształceniach własnościowych - linia jest składnikiem majątku przedsiębiorstwa wnioskodawcy.

Sąd Rejonowy uznał, że nie może być uwzględniony wniosek, w którym nie oznaczono nieruchomości władnącej, a ponadto stwierdził, że wnioskodawcy służy ograniczone prawo rzeczowe do korzystania z nieruchomości uczestniczki, o charakterze służebności, której źródłem jest decyzja administracyjna z 1962 r., będące wystarczającą podstawą do korzystania przez wnioskodawcę z tej nieruchomości. W konsekwencji wnioskodawca korzysta z nieruchomości,

wykonując przysługujące mu prawo, wobec czego nie może nabyć tożsamego treściowo prawa w drodze zasiedzenia.

Oddalając apelację Sąd Okręgowy podkreślił, że władztwo wykonywane przez wnioskodawcę w stosunku do nieruchomości uczestniczki nie mogło prowadzić do zasiedzenia służebności, ponieważ na podstawie decyzji administracyjnej prawo to już zostało nabyte, wobec czego władztwo wnioskodawcy stanowiło wykonywanie prawa, nie została więc spełniona przesłanka zasiedzenia w postaci posiadania nieruchomości w zakresie nieprzysługującego prawa. Zdaniem Sądu, temu samemu podmiotowi nie mogą przysługiwać różne władztwa o identycznym zakresie.

Od postanowienia Sądu Okręgowego skargę kasacyjną złożył wnioskodawca, zaskarżając je w całości. W skardze kasacyjnej opartej na obu podstawach z art. 398³ § 1 k.p.c. zarzucił naruszenie przepisów postępowania - art. 386 § 4 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., art. 378 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., art. 610 § 1 k.p.c. w zw. z art. 677 k.p.c., art. 217 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. i art. 13 § 2 k.p.c. i art. 381 k.p.c., a ponadto naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię art. 352 § 1 k.c. i art. 292 k.c. w zw. z art. 172 § 1 k.c., błędną wykładnię art. 35 ust. 1 ustawy o zasadach i trybie wywłaszczenia nieruchomości oraz błędną wykładnię i niezastosowanie art. 292 w zw. z art. 172 § 1 i art. 244 k.c. i art. 285 § 1 k.c. We wnioskach skarżący domagał się uchylenia zaskarżonego postanowienia w całości i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w C. do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wszystkie zarzuty kasacyjne podniesione przez skarżącego, niezależnie od tego, w ramach której z podstaw zostały zgłoszone, wiążą się z problemem materialno-prawnym, spornym w orzecznictwie, sprowadzającym się do pytania czy wykonywanie przez wnioskodawcę (jego poprzedników prawnych) uprawnień wynikających z decyzji wydanej na podstawie art. 35 ust. 1 i 2 u.z.t.w.n., prowadzi do nabycia przez zasiedzenie służebności gruntowej odpowiadającej treścią służebności przesyłu. Z uwagi na stwierdzone rozbieżności w rozstrzygnięciu tego zagadnienia w orzeczeniach Sądu Najwyższego, skład rozpoznający skargę

kasacyjną przedstawił je do rozstrzygnięcia składowi siedmiu sędziów Sądu Najwyższego. W dniu 8 kwietnia 2014 r. podjęta została przez Sąd Najwyższy w powiększonym składzie uchwała (III CZP 87/13, OSNC 2014/7-8/68), wyjaśniająca, że wykonywanie uprawnień w zakresie wynikającym z decyzji wydanej na podstawie art. 35 ust. 1 i 2 u.z.t.w.n., stanowiącej tytuł prawny do ich wykonywania, nie prowadzi do nabycia przez zasiedzenie służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności przesyłu. Po rozważeniu charakteru służebności gruntowych w tym służebności przesyłu i przedstawieniu publicznoprawnych rozwiązań ustawowych dotyczących wywłaszczenia, Sąd Najwyższy stwierdził w uzasadnieniu tej uchwały, że również instytucja przewidziana w art. 35 u.z.t.w.n. uważana była za formę wywłaszczenia, przy czym dominuje koncepcja, że decyzja wydana na podstawie art. 35 ust. 1 u.z.t.w.n. i jego odpowiedników z kolejnych ustaw wywłaszczeniowych była aktem kształtującym treść prawa własności zgodnie z art. 140 k.c. Nie powodowała powstania służebności w ścisłym tego słowa znaczeniu, ponieważ skutki ograniczenia prawa własności (art. 147, 149 i 152 k.c.) różnią się od skutków prawnych wywołanych przez ustanowienie służebności, podobny jest natomiast kreowany nimi obowiązek znoszenia przez właściciela zmian rzeczowych na jego nieruchomości. Z decyzji tej wynikają trwałe uprawnienia o charakterze publicznoprawnym, określane niekiedy jako służebność ustawowa, które są skuteczne także wobec kolejnych właścicieli nieruchomości; uprawnienia te mogą być egzekwowane w drodze przewidzianej w art. 124 ust. 6 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r., poz. 518 ze zm.). Przedsiębiorca korzystający z urządzeń przesyłowych na cele działalności gospodarczej wiążącej się z zaspokajaniem podstawowych potrzeb społecznych uzyskuje uprawnienie do korzystania z cudzej nieruchomości nie od wywłaszczonego właściciela nieruchomości lecz - w drodze aktów administracyjnych koniecznych do przeprowadzenia procesu inwestycyjnego - od podmiotu, na rzecz którego możliwe było wywłaszczenie. Zakres uprawnień wynika z przepisów ustawy. Wykorzystanie publicznoprawnej drogi ograniczenia prawa własności traktowane było i jest jako ostateczność, w razie nieskuteczności prób umownego ukształtowania stosunków pomiędzy właścicielem nieruchomości a przedsiębiorstwem przesyłowym.

W okresie od dnia 1 stycznia 1947 r. do dnia 31 grudnia 1964 r. w art. 175 dekretu z dnia 11 października 1946 r. – Prawo rzeczowe przewidziana była służebność przesyłu jako szczególny rodzaj służebności gruntowej. Służebność taka mogła zostać ustanowiona w drodze umowy lub nabyta przez zasiedzenie. Odpowiednik tego przepisu nie znalazł się w kodeksie cywilnym w chwili jego wejścia w życie, lecz został wprowadzony do niego w drodze nowelizacji i zaczął obowiązywać dopiero od dnia 3 sierpnia 2008 r. (art. 305¹-305⁴ k.c.).

Jednak już wcześniej, w uchwale z dnia 17 stycznia 2003 r., III CZP 79/02, Sąd Najwyższy stwierdził, że okoliczność, iż nieruchomości władnąca wchodzi w skład przedsiębiorstwa energetycznego nie wyłącza możliwości zawarcia przez strony umowy o ustanowienie służebności gruntowej w celu określonym w art. 285 § 2 k.c. W orzecznictwie dopuszczono w konsekwencji możliwość zasiedzenia takiej służebności - początkowo na rzecz każdorazowego właściciela nieruchomości władnącej, którą wnioskodawca musiał zidentyfikować, później przyjęto (np. w uchwałach z dnia 7 października 2008 r., III CZP 89/08, "Biuletyn SN" 2008, nr 10, s. 8, z dnia 27 czerwca 2013 r., III CZP 31/13, OSNC 2014, nr 2, poz. 11, z dnia 22 maja 2013 r., III CZP 18/13, OSNC 2013, nr 12, poz. 139), że dopuszczalne jest nabycie przez zasiedzenie przed dniem 3 sierpnia 2008 r. służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu, bez potrzeby identyfikowania nieruchomości władnącej, bezpośrednio na rzecz Skarbu Państwa (do dnia 1 lutego 1989 r.) albo przedsiębiorcy przesyłowego (od dnia 1 lutego 1989 r.). W postanowieniu z dnia 16 stycznia 2013 r., II CSK 289/12 (nie publ.), Sąd Najwyższy wyjaśnił, że odstąpienie w drodze wykładni od konieczności określenia w czynności prawnej lub orzeczeniu nieruchomości władnącej, na rzecz której wystąpił ex lege skutek zasiedzenia, nastąpiło w rezultacie odwołania się do pojęcia przedsiębiorstwa w ujęciu przedmiotowym i przyjęcia domniemania, że składnikiem przedsiębiorstwa przesyłowego jest zawsze taka nieruchomość.

W przypadku posiadania służebności gruntowej w rachubę nie wchodzi posiadanie samoistne, lecz posiadanie w zakresie odpowiadającym treści służebności. Podmiot wykonujący służebność korzysta z cudzej rzeczy tylko w oznaczonym zakresie, nie władając nią. Posiadanie służebności gruntowej jest więc posiadaniem specyficznym (art. 336 k.c.), a posiadanie prowadzące do

zasiedzenia takiej służebności nie tylko wymaga władania dla siebie w zakresie odpowiadającym tej służebności lecz musi polegać na korzystaniu z trwałego i widocznego urządzenia przez odpowiedni czas, zależnie od dobrej lub złej wiary posiadacza (art. 292 k.c.). Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały podkreślił, że inny jest charakter władania cudzą nieruchomością w zakresie treści służebności gruntowej (służebności przesyłu), a inny jest charakter władania nieruchomością przez przedsiębiorcę w związku z wydaniem w stosunku do jej właściciela decyzji mającej podstawy w art. 35 ust. 1 u.z.t.w.n. Decyzja prowadzi do częściowego trwałego wywłaszczenia właściciela nieruchomości. Przedsiębiorca korzysta z urządzeń przesyłowych na tej nieruchomości nie „obok” właściciela, jak w wypadku posiadania służebności gruntowej, ale w zakresie, w którym właściciel został ograniczony w przysługującym mu prawie. Przedsiębiorca wykonuje uprawnienia zagwarantowane mu w ustawie albo w decyzji, dla której podstawę tworzy art. 124 ust. 6 u.g.n. Nie są to więc akty posiadania cudzej nieruchomości, skierowane przeciwko jej właścicielowi, mogące doprowadzić do zasiedzenia służebności gruntowej. Nie pozwalają też na odróżnienie, czy przedsiębiorca działa z wolą posiadania nieruchomości w zakresie służebności gruntowej (służebności przesyłu), czy wykonuje swoje uprawnienie ustawowe. Jednocześnie ustawowe uprawnienie przedsiębiorstwa przesyłowego do korzystania z nieruchomości, pozbawia jej właściciela możliwości skutecznego przeciwstawienia się władaniu i zapobieżenia zasiedzeniu służebności cywilnoprawnej. Przedstawiona argumentacja doprowadziła do konkluzji odmawiającej wykonywaniu przez przedsiębiorcę przesyłowego uprawnień w zakresie wynikającym z decyzji wydanej na podstawie art. 35 ust. 1 i 2 u.z.t.w.n., charakteru posiadania służebności gruntowej, które prowadziłyby do nabycia przez zasiedzenie tej służebności, odpowiadającej treści służebności przesyłu.

Przytoczone rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego jest wiążące w niniejszej sprawie (art. 398¹⁷ § 2 k.p.c.), wobec czego zbędne staje się ponowne omawianie zarzutów podniesionych w skardze w podstawie naruszenia prawa materialnego. Stwierdzić jedynie należy, że jakkolwiek uzasadniony okazał się zarzut błędnej wykładni art. 35 ust. 1 u.z.t.w.n. polegającej na przyjęciu, że tytuł prawny wynikający z decyzji wydanej na podstawie tego przepisu stanowi cywilnoprawną

służebność, podczas gdy skutkiem decyzji było powstanie trwałego ograniczenia prawa własności o charakterze wyłączeniowym, to stwierdzone uchybienie nie uzasadnia postulowanego przez skarżącego wniosku, że wykonywanie uprawnień płynących z tej decyzji mogło doprowadzić do zasiedzenia służebności gruntowej. Zarzuty błędnej wykładni art. 352 § 1 k.c. i art. 292 k.c. w zw. z art. 172 § 1 k.c. oraz błędnej wykładni i niezastosowania art. 292 w zw. z art. 172 § 1 i art. 244 k.c. i art. 285 § 1 k.c. były natomiast nieuzasadnione, ponieważ Sąd Okręgowy prawidłowo przyjął, że korzystania przez przedsiębiorstwo przesyłowe z nieruchomości w ramach uprawnień wynikających z decyzji wydanej na podstawie art. 35 ust. 1 u.z.t.w.n. nie prowadzi do zasiedzenia służebności gruntowej odpowiadającej służebności przesyłu.

Również zarzuty o naturze procesowej nie mogły zostać uwzględnione. Ich podstawę stanowiło - wynikające z materialnoprawnej argumentacji wnioskodawcy - stanowisko, że uprawnienia wynikające z decyzji wydanej w 1962 r. na podstawie art. 35 ust. 1 u.z.t.w.n. nie rzutują negatywnie na możliwość zasiedzenia służebności gruntowej na tej samej nieruchomości. W związku z tym, jego zdaniem konieczne było przeprowadzenie postępowania dowodowego w celu ustalenia zakresu zasiedzanej służebności i zbadanie kiedy doszło do jej nabycia przez zasiedzenie. Skarżący podnosił też, że przedmiotem rozważań były jego uprawnienia i stan prawny istniejący w chwili orzekania, a nie stan z chwili, kiedy upłynął wymagany okres posiadania nieruchomości uczestniczki w zakresie służebności przez Skarb Państwa. Zarzuty te, niezależnie nawet od ich zasadności, nie mogły wpłynąć na treść rozstrzygnięcia, ponieważ nie budzi wątpliwości w świetle powołanych przez wnioskodawcę i niekwestionowanych przez całe postępowanie, wiążących Sąd Najwyższy (art. 398¹³§ 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.) ustaleń, że korzystanie z nieruchomości uczestniczki na potrzeby linii przesyłowej od chwili jej budowy do chwili orzekania przez Sąd Okręgowy oparte było na uprawnieniach wynikających z decyzji o częściowym wyłączeniu tej nieruchomości, wydanej na podstawie art. 35 ust. 1 u.z.t.w.n. W konsekwencji, niezależnie od tego, jakiego okresu posiadania dotyczyłoby badanie, wnioski byłyby identyczne i nie prowadziłyby do uwzględnienia żądania wnioskodawcy. Istota sprawy została rozpoznana, ponieważ stanowiła ją rozstrzygnięta ostatecznie

w uchwale powiększonego składu Sądu Najwyższego kwestia dopuszczalności nabycia przez zasiedzenie służebności gruntowej odpowiadającej treścią służebności przesyłu na skutek wykonywania uprawnień wynikających z decyzji wydanej na podstawie art. 35 ust. 1 i 2 u.z.t.w.n.

Z przytoczonych względów skargę kasacyjną należało oddalić na podstawie art. 398¹⁴ w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

Orzeczenie o kosztach postępowania kasacyjnego uzasadnia art. 520 § 1 w zw. z art. 398²¹, art. 391§ 1 i art. 13 § 2 k.p.c.